

Boekrecensie Karin Anema en Wouter Kusters over psychotische zielen

Als je gek bent

Wat je overkomt als je in een psychose raakt en hoe behandelaars en verplegers met je omgaan

BART BRAUN

Twan drinkt en verwaarloost zichzelf. Als mensen hem de weg versperren bij een kroeg, ontstaat een vechtpartij waarbij hij een kapot bierglas in zijn gezicht krijgt. Van de hechttingen maakt hij foto's in een automaat op het station. Hij moet bewijs hebben: er is een complot, met als doel hem uit de weg te ruimen. Hij fietst van Den Bosch naar Utrecht om daar bij een vereniging waar hij lid van is, foto's van zijn bebloede gezicht in de bus te gooien. Hij laat ze weten dat hij ze doorheeft.

Twan lijdt aan schizofrenie. Hoe is het om een psychotische ziel te hebben? Reisboekenschrijfster Karin Anema schreef met 'Vandaag koop ik alle kleuren' een romanachtige biografie over Twan. Wouter Kusters vertelt in zijn boek 'Pure waanzin' wat het betekent een psychose te ondergaan – het overkwam hem twee keer, en hij beschrijft hoe het is om daarvoor behandeld te worden.

Twan groeit op in een Brabants slachtersgezin en krijgt rond zijn twintigste last van psychoses. Met zijn angsten, onsamenvhangende verhalen en agressie, moet hij een ontzettend moeilijke man zijn geweest. Dat Karin Anema zo iemand in haar hart kon sluiten, en vervolgens voor de lezer inzichtelijker maken, is een bijzondere prestatie.

Twan leeft in zijn hoofd op een piepklein oppervlak. Hij is mensenschuw, paranoïde en heeft associaties die alleen voor hem samenhangen, waaronder een kleurentheorie die zelfs de schrijfster, zijn enige vriendin, boven de pet gaat. Uiteindelijk lukt het hem om van de medicijnen af te raken, uit de opvang te komen, en een baan te vinden. Hij houdt een afkeer van de psychiatrie: "Medicalisering is een gemakkelijke manier om je ervan af te maken."

De angst dat zijn omgeving achter zijn psychiatrie verleden komt, drukt loodzwaar op

een filosofische bijl de arena in om een betere behandeling voor psychiatrische patiënten te bevechten. Hij doet dat in zijn boek 'Pure waanzin', een bewerking van een essay uit 2004, dat hij van meer filosofische diepgang voorzag.

De psychiatrie houdt zich bezig met het onderdrukken, behandelen en voorkomen van gekte, maar snapt volgens Kusters niet waar het om gaat: "Vergelijk de psychose met joyriding. Een jurist kan uitleggen waarom het verboden is, en je kunt het vervolgens bestraffen, maar zolang de roes, het gevaar en de snelheid van het joyriden zelf niet bezongen zijn, kunnen we niet stellen dat we er iets van begrijpen. Zo is het ook met de psychose."

Nu is de aanval van gekte niet bepaald 'onbezongen': in allerlei literatuur, film, muziek en zelfs computerspelletjes proberen de makers ons een inkijkje te geven in een geest die is losgeraakt. Kusters wuift die in zijn inleiding allemaal weg. "Dan moest ik het zelf maar opschrijven." Zijn ruime filosofische bagage en scherpe pen maken van 'Pure waanzin' een krachtig boek. Wat meehelpt, is dat zijn psychoses afweken van het cliché, zoals hallucinaties waarin de patiënt denkt dat de hond van de burens bezeten is door Satan en hem opdraagt zijn ouders neer te steken.

Om duidelijk te maken hoe hij wordt behandeld, beschrijft hij een moment in de inrichting waarop hij in 'extase' is geraakt: "Ik word overspoeld door de aanwezigheid van alles, en raak in verrukking: sprakeloos en woordeloos. Uit deze verrukking word ik weggerukt door de verplegers. Zij praten over alledaagse dingen, maar soms voel ik toch de zwaarte van de woorden, die naar binnen vallen in de diepte. Aan een enkel woord heb ik genoeg, en ik blijf een poos de trillingen ervan waarnemen." Daartegenover plaatst hij de aantekeningen die de verplegers maakten: 'Bewustzijnsvernaauwing. Reageert primitief.'

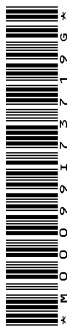
Kusters heeft harde kritiek op de huidige aanpak van patiënten, waarbij de behandeling er vooral op is gericht om de psychose te smoren met zware medicatie. De pillen helpen de patiënt niet verder. De psychiatrie heeft dringend een filosofische injectie nodig, concludeert hij.

Voor de doorsneelezer vormt Kusters' boek zware filosofische kost. Dan kom je met dat van Anema verder. Waar Kusters stelt dat de gek dichterbij ons staat dan we denken, begrijp je uit haar boek over Twan dat dat zo is.

zijn schouders. Doordat hij samen met Anema aan het boek werkt, wordt die last minder, tot hij zich met zijn verleden verzoend lijkt te hebben: "Ik zou niet degene geworden zijn die ik ben zonder die onstuimige jaren waarin ik als loslopend wild rondliep of me schuilhield." Een paar weken later sterft hij.

Anders dan Twan, die zich in zichzelf terugtrekt, gaat taalkundige Wouter Kusters met

**Karin Anema: Vandaag koop ik alle kleuren.
 Het levensverhaal van een man en zijn psychoses.**

Van Gennep, Amsterdam; 256 blz. € 18,90

Wouter Kusters: Pure waanzin.

Lemniscaat, Rotterdam; 200 blz. € 19,95

*Knap hoe Anema ons in het
 binnenste van zo'n moeilijke man
 laat kijken; Kusters' boek is zware
 filosofische kost.*

Tien keer anders

Het Woudlopers Handboek van de psychologie, de DSM-V, hanteert tien persoonlijkheidstypen. Psycholoog Willem van der Does beschrijft die persoonlijkheden met uitleg en voorbeelden in een opgefriste uitgave van zijn boek 'Zo ben ik nu eenmaal'.

Van der Does wijst op 'natuurlijke vindplaatsen': theatrale mensen vind je op plekken waar ze veel aandacht krijgen, paranoïde persoonlijkheden juist thuis, schrijvend aan klachtencommissies en beroepsinstanties. Ook oorzaken komen aan bod: narcisme houdt bijvoorbeeld vaak verband met een vernederende ervaring in de jeugd.

Elke bespreking wordt afgesloten met wat praktische tips voor de omgang met mensen die een wat uitgesprokener vorm van die persoonlijkheid hebben. Zo laten narcisten zich beter beïnvloeden door vleierij dan door confrontatie, en humor is niet geschikt om het wantrouwen van paranoïde mensen los te weken.

Nadat de lezer heeft gegrinnikt om de rake typering van de mensen in hun omgeving, slaat echter de twijfel toe. Die DSM-V, het grote diagnoseboek voor psychologen en psychiaters, ambieert een zekere wetenschappelijke basis te hebben. Die tien persoonlijkheidscategorieën stellen, in theorie althans, meer voor dan de uitkomsten van een internetquizje. Maar wat dan, precies? Van der Does wil niet dieper gaan. Hij waarschuwt de medemens niet te diagnosticeren op psychiatrische stoornissen met dit boekje in de hand. Hij hoopt met zijn uitleg te bereiken dat extreme mensen begrijpelijker worden en minder vreemd.

Willem van der Does: Zo ben ik nu eenmaal! – Lastpakken, angsthazen en buitenbeentjes.

Scriptum, Schiedam; 172 blz. € 16,95

FOTO ANP

